

B.A./B.Sc. 6th Semester

FINE ARTS (Drawing & Painting)

Paper-A

Time Allowed—2 Hours] [Maximum Marks—50

Note :— Attempt any **four** questions. All questions carry equal marks.

1. (a) Summarise the impact of British on Indian Art. 8
(b) Name the important early production centers of the Company school and the important patrons. 2
(c) Name the important artist of Company school who resided in Patna. 1
(d) Who was E.B. Havel ? 1½
2. (a) Elucidate the main characteristics of Company School and its contribution to Indian Art. 8
(b) Who attempted to develop the links with Japanese artists as part of an aspiration to construct a pan-Asianist model of art ? 2
(c) Who was the master of Calligraphy in Bengal School of painting ? 1
(d) Calcutta School of Art was established by whom ? 1½
3. (a) Write briefly the content and form of landscapes of Rabindranath Tagore. 8

- (b) How Abanindranath Tagore was a painter of Naturalism ? 2
- (c) In whose paintings 'reality' and 'fantasy' used to swing ? 1
- (d) What is unique in 'The Bride' of Amrita Sher Gil ? 1½
4. (a) What do you mean by contemporary art ? Throw light on the female figures of Amrita Sher Gil. 8
- (b) Why Amrita Sher Gil is called India's Frida Kahlo ? 2
- (c) Name the artist of Bengal School who was inspired by folk traditions. 1
- (d) Who experimented with the Santhal dance as his starting point ? 1½
5. (a) Paper played important role in the collages of Satish Gujral. How his collages are different than cubists ? 8
- (b) Sobha Singh's mural 'The evolution of Sikh History' has its permanent place in which building of India ? 2
- (c) Who was K.K. Hebbar ? 1
- (d) Who is Dhanraj Bhagat ? 1½
6. (a) Write a detailed note on the early portraits by Jamini Roy. Explain some of his commissioned portraits. 8
- (b) Satish Gujral was apprenticed under whom ? 2
- (c) Satish Gujral designed which embassy in New Delhi ? 1

- (d) Do you agree that Satish Gujral is a master of creating modern art without disturbing its traditions ? Give example of any of his work. 1½
7. (a) Define Kalighat School of paintings and their subject matter. 8
- (b) Kalighat paintings originated in which part of India ? 2
- (c) Name the school of painting in which traditional scroll of paintings was popular ? 1
- (d) What is lithography ? 1½
8. (a) Critically analyze the important prints of M.F. Hussain. 8
- (b) Which school of paintings captured the essence of daily life and influenced modern artists ? 2
- (c) M.F. Hussain was given which prestigious award by Government of Kerala ? 1
- (d) Which project of paintings was given to M.F. Hussain by the Qatar's first lady ? 1½

(PUNJABI VERSION)

ਨੋਟ :— ਕੋਈ ਚਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਅੰਕ ਹਨ।

1. (ੳ) ਭਾਰਤੀ ਕਲਾ ਤੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਓ। 8
- (ਅ) ਕੰਪਨੀ ਸਕੂਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਉਪਸਥਾਪਨ ਕੇਂਦਰਾਂ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਰਪ੍ਰਸਤਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਦੱਸੋ। 2
- (ੲ) ਕੰਪਨੀ ਸਕੂਲ ਦੇ ਉਸ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਕਲਾਕਾਰ ਦਾ ਨਾਮ ਦੱਸੋ ਜੋ ਪਟਨਾ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਸੀ। 1
- (ਸ) ਈ.ਬੀ. ਹੈਵਲ ਕੌਣ ਸੀ ? 1½
2. (ੳ) ਕੰਪਨੀ ਸਕੂਲ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਭਾਰਤੀ ਕਲਾ ਲਈ ਯੋਗਦਾਨ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 8

- (ਅ) ਕਲਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪੈਨ-ਏਸ਼ਆਈ ਮਾਡਲ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਇੱਛਾ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਜਪਾਨੀ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਿਸਨੇ ਕੀਤੀ ? 2
- (ੲ) ਬੰਗਾਲ ਸਕੂਲ ਆਫ ਪੇਂਟਿੰਗ ਦੇ ਕੈਲੀਗ੍ਰਾਫੀ ਦਾ ਮਾਸਟਰ ਕੌਣ ਸੀ ? 1
- (ਸ) ਕਲਕੱਤਾ ਸਕੂਲ ਆਫ ਆਰਟ ਕਿਸ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ? 1½
3. (ੳ) ਰਬਿੰਦਰਨਾਥ ਟੈਗੋਰ ਦੇ ਲੈਂਡਸਕੇਪ ਦੀ ਸਮਗਰੀ ਅਤੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ। 8
- (ਅ) ਅਬਨਿੰਦਰਨਾਥ ਟੈਗੋਰ ਕੁਦਰਤੀਵਾਦ ਦਾ ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਕਿਵੇਂ ਸੀ ? 2
- (ੲ) ਕਿਸ ਦੀ ਪੇਂਟਿੰਗ ਵਿੱਚ 'ਰਿਐਲਿਟੀ' ਅਤੇ 'ਫੈਨਟੈਸੀ' ਆਉਂਦੇ ਸਨ ? 1
- (ਸ) ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਸ਼ੇਰ ਗਿੱਲ ਦੀ 'ਦਿ ਦੁਲਹਨ' ਵਿੱਚ ਕੀ ਵਿਲੱਖਣ ਹੈ ? 1½
4. (ੳ) ਸਮਕਾਲੀ ਕਲਾ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਸ਼ੇਰ ਗਿੱਲ ਦੀਆਂ ਮਹਿਲਾ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ 'ਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਓ। 8
- (ਅ) ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਸ਼ੇਰ ਗਿੱਲ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਫਰੀਦਾ ਕਾਹਲੋ ਕਿਉਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ? 2
- (ੲ) ਬੰਗਾਲ ਸਕੂਲ ਦੇ ਉਸ ਕਲਾਕਾਰ ਦਾ ਨਾਮ ਦੱਸੋ ਜੋ ਲੋਕ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਸੀ ? 1
- (ਸ) ਸੰਥਾਲ ਡਾਂਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਿਸਨੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਿੰਦੂ ਵਜੋਂ ਕੀਤਾ ? 1½
5. (ੳ) ਸਤੀਸ਼ ਗੁਜਰਾਲ ਦੇ ਕੋਲਾਜ ਵਿੱਚ ਕਾਗਜ਼ ਨੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ? ਕਿਉਂਬਿਸਟ ਦੇ ਕੋਲਾਜ ਸਤੀਸ਼ ਗੁਜਰਾਲ ਦੇ ਕੋਲਾਜ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕਿਵੇਂ ਹੈ ? 8
- (ਅ) ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ 'ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਵਿਕਾਸ' ਭਾਰਤ ਦੀ ਕਿਹੜੀ ਇਮਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਥਾਈ ਸਥਾਨ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ? 2

- (ੲ) ਕੇ.ਕੇ. ਹੇਬਰ ਕੌਣ ਸੀ ? 1
- (ਸ) ਧਨਰਾਜ ਭਗਤ ਕੌਣ ਹੈ ? 1½
6. (ੳ) ਜੈਮਨੀ ਰਾਏ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੋਰਟਰੇਟ 'ਤੇ ਇਕ ਵਿਸਥਾਰ ਨੋਟ ਲਿਖੋ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਚਾਲੂ ਪੋਰਟਰੇਟਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 8
- (ਅ) ਸਤੀਸ਼ ਗੁਜਰਾਲ ਕਿਸ ਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੀ ? 2
- (ੲ) ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਰਾਜਦੂਤਾਵਾਸ ਨੂੰ ਸਤੀਸ਼ ਗੁਜਰਾਲ ਨੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ? 1
- (ਸ) ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਕਿ ਸਤੀਸ਼ ਗੁਜਰਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਰਵਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਆਧੁਨਿਕ ਕਲਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਸਟਰ ਹੈ ? ਉਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿਓ। 1½
7. (ੳ) ਕਾਲੀਘਾਟ ਸਕੂਲ ਆਫ ਪੇਂਟਿੰਗਸ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਸਤੂ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ। 8
- (ਅ) ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਕਾਲੀਘਾਟ ਪੇਂਟਿੰਗਸ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੋਈ ਸੀ ? 2
- (ੲ) ਪੇਂਟਿੰਗ ਦੇ ਉਸ ਸਕੂਲ ਦਾ ਨਾਮ ਦੱਸੋ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੇਂਟਿੰਗਾਂ ਦੀ ਰਵਾਇਤੀ ਪੁਸਤਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ। 1
- (ਸ) ਲਿਥੋਗ੍ਰਾਫੀ ਕੀ ਹੈ ? 1½
8. (ੳ) ਐਮ. ਐਫ. ਹੁਸੈਨ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਪ੍ਰਿੰਟਸ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰੋ। 8
- (ਅ) ਪੇਂਟਿੰਗ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਸਕੂਲ ਨੇ ਰੋਜ਼ਮਰਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਾਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕੀਤਾ ? 2
- (ੲ) ਐਮ. ਐਫ. ਹੁਸੈਨ ਨੂੰ ਕੇਰਲ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਹੜਾ ਵੱਕਾਰੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ? 1
- (ਸ) ਕਤਰ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮਹਿਲਾ ਦੁਆਰਾ ਪੇਂਟਿੰਗ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਐਮ. ਐਫ. ਹੁਸੈਨ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ? 1½

(Hindi Version)

नोट :— कोई चार प्रश्न करें। सभी प्रश्नों के समान अंक हैं।

1. (क) भारतीय कला पर ब्रिटिश के प्रभाव को संक्षेप में बताएं।
8
- (ख) कंपनी स्कूल के महत्वपूर्ण प्रारंभिक उपस्थापन केंद्रों और महत्वपूर्ण संरक्षकों का नाम बताएं। 2
- (ग) कंपनी स्कूल के महत्वपूर्ण कलाकार का नाम बताइए, जो पटना में रहता था। 1
- (घ) ई.बी. हवेल कौन था ? 1½
2. (क) कंपनी स्कूल की मुख्य विशेषताओं और भारतीय कला में इसके योगदान को स्पष्ट करें। 8
- (ख) कला के सर्व एशियाई मॉडल के निर्माण की आकांक्षा के तहत जापानी कलाकारों के साथ संबंध विकसित करने का प्रयास किसने किया ? 2
- (ग) बंगाल स्कूल ऑफ पेंटिंग में कैलिग्राफी के मास्टर कौन थे ? 1
- (घ) कलकत्ता स्कूल ऑफ आर्ट किसके द्वारा स्थापित किया गया था ? 1½
3. (क) रवींद्रनाथ टैगोर के परिदृश्य के रूप और सार को संक्षेप में लिखें। 8
- (ख) अबनिंद्रनाथ टैगोर प्रकृतिवाद के चित्रकार कैसे थे ? 2
- (ग) किसकी पेंटिंग में हकीकत और कल्पना का इस्तेमाल हुआ था ? 1
- (घ) अमृता शेर गिल की 'द ब्राइड' में क्या खास है ? 1½

4. (क) समकालीन कला से आपका क्या अभिप्राय है ? अमृता शेर गिल की महिला आकृतियों पर प्रकाश डालें। 8
- (ख) अमृता शेर गिल को भारत की प्रीडा कहलो क्यों कहा जाता है ? 2
- (ग) बंगाल स्कूल के कलाकार का नाम बताइए जो लोक परंपराओं से प्रेरित था। 1
- (घ) संथाल नृत्य को अपने प्रारंभिक बिंदु के रूप में किसने प्रयोग किया ? 1½
5. (क) सतीश गुजराल के कोलाज में कागज़ ने महत्वपूर्ण भूमिका निभाई है। क्यूबिस्ट के कोलाज से सतीश गुजराल का कोलाज अलग कैसे हैं ? 8
- (ख) सोभा सिंह की भित्ति सिख इतिहास का विकास भारत की किस इमारत में अपना स्थायी स्थान रखता है ? 2
- (ग) के.के. हेब्बर कौन थे ? 1
- (घ) धनराज भगत कौन है ? 1½
6. (क) जैमिनी रॉय द्वारा प्रारंभिक चित्रों पर एक विस्तृत नोट लिखें। उनके कुछ नियुक्त चित्रों के बारे में बताएं। 8
- (ख) सतीश गुजराल किसका शिक्षार्थी था ? 2
- (ग) नई दिल्ली में किस दूतावास को सतीश गुजराल ने डिज़ाइन किया ? 1
- (घ) क्या आप सहमत हैं कि सतीश गुजराल अपनी परंपराओं को बिगाड़े बिना आधुनिक कला का निर्माण करने में माहिर हैं ? उनके किसी भी कार्य का उदाहरण दीजिए। 1½

7. (क) कालीघाट स्कूल ऑफ पेंटिंग और उनकी विषय-वस्तु को परिभाषित करें। 8
- (ख) भारत के किस भाग में कालीघाट चित्रों की उत्पत्ति हुई थी ? 2
- (ग) चित्रकला के उस स्कूल का नाम बताइए जिसमें चित्रों की पारंपरिक पुस्तक लोकप्रिय थी ? 1
- (घ) लिथोग्राफी क्या है ? 1½
8. (क) एम.एफ. हुसैन के महत्वपूर्ण प्रिंटों का आलोचनात्मक रूप से विश्लेषण करें। 8
- (ख) किस स्कूल के चित्रों ने आधुनिक कलाकारों को प्रभावित और दैनिक जीवन के सार को कैपचर किया है ? 2
- (ग) एम.एफ. हुसैन को केरल सरकार ने किस प्रतिष्ठित पुरस्कार से सम्मानित किया ? 1
- (घ) कतर की पहली महिला द्वारा एम.एफ. हुसैन को चित्रों का कौन-सा प्रोजेक्ट दिया गया था ? 1½